

EDITORIAL

Bretxes socials, ferides obertes

¿No será acaso que esta vida moderna está teniendo más de moderna que de vida?

Mafalda

Quan li preguntaven a Joaquín Salvador Llavat (Quino) com s'imaginava els anys esdevenidors deia que els suposava valents si, tal com estaven les coses, encara s'animaven a vindre. Desgraciadament l'humorista gràfic no podrà conèixer el 2021 però, per descomptat, molt de coratge ha de tindre el nou any per a voler apuntar-se a un món tan desconcertat i malalt. L'actual pandèmia suma als símptomes propis de la covid-19, uns altres que ja arrossegàvem i que són fruit de la desconexió social i de la anòmia provocada pel capitalisme crònic. Si els efectes físics ens tornen biològicament encara més vulnerables, els símptomes socials amenacen la salut del bé comú. Aquest concepte, hereu dels ideals utòpics de fraternitat i igualtat i imprescindible per a reconstruir el malparat llaç social, està en la base dels últims moviments que reivindiquen un canvi social i polític basat en la consciència planetària i en la justícia social. No obstant això, el bé comú apareix ara com una utopia travesada pels múltiples factors de risc d'una situació sobrevinguda i de pronòstic incert: una epidèmia de dimensió global que destapa la fragilitat humana i aprofundeix en les bretxes culturals i econòmiques del nostre sistema de relacions. Ja hem constatat les desigualtats en el procés de detecció, diagnòstic i tractament de la malaltia. Prompte, el desigual accés a la vacunació i els jocs de poder entre corporacions i estats ens tornarà a posar enfront de l'espill. Les clivelles s'eixamplen sota els nostres peus i no hauríem d'oblidar que quan no hi ha teixit social —intra i interfronteres— no hi ha xarxa que palie la caiguda.

Trencaments, clivelles, distàncies de tota mena, van sumant llavors ferides a les fractures socials ja obertes. Al llarg de la trajectòria de *Kult-ur* hem compartit reflexions i propostes d'acció transformadora per a combatre-les. Per a nosaltres, la vinculació amb el context de la ciutat no deixa de ser un punt de partida, un ancoratge des d'on situar l'observació i l'anàlisi de la realitat que es pretén canviar. I en cadascuna de les etapes, hem advertit de l'emergència de noves bretxes (laborals, generacionals, culturals, digitals, educatives, de gènere...), noves violències que generen abismes i que suposen un repte per a la consciència col·lectiva. En aquesta ocasió, incidim en la bretxa rural, definida com la incapacitat experimentada per les àrees no urbanes per a aconseguir els estàndards de qualitat de vida, serveis i oportunitats vitals en comparació amb les ciutats. La falta de cohesió territorial i de coherència social s'expressa, entre altres coses, en el despoblament del món rural. Aquest declivi és directament proporcional a la decadència de les grans urbs perquè, a mesura que s'engrandeixen les experiències de inequitat i desigualtat en el rural, creix el buit de sentit de la ciutat com a expressió de desenvolupament comunitari. Per tant, un pla d'acció per al desenvolupament sostenible i inclusiu en tots els seus vessants —econòmica, social, cultural i ambiental—, com pretén Nacions Unides a través de la seua Agenda 2030, no pot obviar aquest fet. És necessari que des de les diferents àrees rurals i urbanes, administracions i col·lectius implicats en aquest projecte de desenvolupament mantinguen viu el debat, l'anàlisi i l'acció conjunta per a l'assoliment dels seus objectius.

Com diu la presentació d'aquest monogràfic, les xicotetes diferències són capaces de generar grans distàncies. A això cal afegir que cadascuna d'aqueixes xicotetes diferències està travessada per altres múltiples xicotetes diferències en un joc d'interseccions que fan encara més complex l'anàlisi i l'acció. Per exemple, la distància entre el rural i l'urbà pot no experimentar-se igual entre dones i homes, entre immigrants i persones autòctones, entre els qui tenen propietat i els qui treballen per compte d'altres, entre joves i persones ancianes. Però llavors, si la clau està en les asimetries de poder que multipliquen els seus efectes segons les clàssiques adscripcions econòmiques, de gènere, edat, etc., per què parlar ara de bretxes quan volem dir simplement desigualtats? El terme s'ha

embullat en el nostre imaginari des que s'adoptara la doctrina dels drets humans com a marc ètic per a definir i entendre el desenvolupament. Aquesta perspectiva implica assumir que és una vulneració de drets cada expressió de distància individual i social respecte a les polítiques que han de potenciar l'equitat i la igualtat. D'aquesta manera, les bretxes socials manifesten la distància, això és, la situació real d'una determinada desigualtat respecte a l'estàndard que es pretén. I es pressuposa que reparar-les és un imperatiu ètic de les polítiques públiques.

Encara que des del punt de vista teòric el concepte de bretxa social siga una miqueta esmunyedís i des del punt de vista tècnic, poc precís, és significatiu que Nacions Unides l'haja adoptat per la seua dinamicitat i perquè li confereix a la societat un paper decisiu. En aquest sentit, es diu que l'acció d'igualtat cal construir-la des del que la societat desitja per a si en termes de justícia social. És a dir, com un valor i no com una adaptació a les condicions donades. La societat passa de ser subjecte passiu a un actor i intèrpret del sentit dels canvis que es promouen. Per aquest motiu, les bretxes socials inclouen un factor relacional i posicionat que resulta extremadament suggeridor per a les estratègies culturals i educatives emancipatòries i transformadores. Si la societat ha de pensar-se a si mateixa i ha d'assumir la seua responsabilitat amb l'Estat a l'hora d'identificar les diferències en les quals es desenvolupa la vida de les persones, la participació política adquireix una dimensió ètica substancial.

Llevat que vulguem diluir la societat en el foc d'encenalls del modern —aquest adjectiu tan allunyat de la vida com denunciava Mafalda—, caldrà resignificar l'acció col·lectiva per a reduir les bretxes que ens fereixen. Ja siga des del compromís amb el projecte de modernitat inacabada que reivindicava Jürgen Habermas, o des de la confiança en el potencial disruptiu i regenerador de la postmodernitat, la ciutadania ha de donar resposta comunitària a aquest rept. Combatre l'apatia crítica i política i apel·lar sense descans les sentències del pensament únic amb l'objectiu de retallar distàncies i tancar ferides socials no sols és un exercici intel·lectual; és un acte de coherència democràtica i de supervivència cívica.

Castelló, desembre de 2020.

